

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERAD TIDNING

HOMMELN

FÖR · KVINNAN · OCH · HEMMET.

HUFVUDREDAKTÖR OCH ANSV. UTGIFVARE: FRITHIOF HELLBERG.

MEDALJ TILL 100-ÅRS DAGEN AF JOHAN LUDVIG RONEBERGS FÖDELSE DEN 5 FEBRUARI 1904.
MODELLERAD AF WALTER RONEBERG, GRAVERAD AF ERIK LINDBERG.

JOHAN LUDVIG RONEBERG, FOSTERLANDSKÄNSLANS SKALD. AF WENTZEL HAGELSTAM.

MED KÄNSLOR af stolthet och vemod tillika skall Johan Ludvig Runebergs hundraårsminne hållas i helgd i hans båda fädernesland, Finland och Sverige. Hvar finnas väl ädlare hägkomster för svensk och finne att samla sig om än de som lefva i Runebergs sånger? Hvar finna vi väl starkare enhetsband än dem han knutit i Fänrik Ståls sägner, i Julkvällen, Hanna, Kung Fjalar, i alla sina sanna och evigt fängslande bilder från nordiska hem och nordiskt folklif?

Svensk till härkomst, språk och bildning, tillhörde Runeberg Sverige. Af svensk sång och saga och af svenskt folklyne i sin hembygd mottog han sina lefvande friska ungdomsintyck. Men född och uppväxt i Finland, blef han en hängifven och trogen son af detta land, och det finska folket, dess strider, dess lidanden och förhoppningar ägnade han största delen af sin rika skaldegärning.

Det var först vid mognare år som hans diktarsjäl befruktades af den rent finska anden, af Kalevalafolkets kynne och sed. Efter blott ett års vistelse vid universitetet i Åbo lämnade han högskolan för en längre tid och flyttade till det inre Finland, där han hos två familjer i Saarijärvi socken hade mottagit anställning som informator.

Folklifvet här uppe, så främmande för den blifvande skalden, väckte hans intresse och fängslade honom helt. Han fattade tycke för den finska folkkaraktärens starkaste egenskaper och lärde sig älska dem: uthållighet och uppoffring, handling mera än ord, en seg förtröstan på framtiden äfven under de mest hopplösa förhållanden.

Sina intryck från vistelsen i den finska bygdens nedskref han i uppsatsen »Några ord om nejderna, folklynet och lefnadssättet i Saari-

järvi socken». I denna uppsats har Runeberg gifvit en trogen bild icke blott af Saarijärvis bonns lif i helg och söcken, utan af den finska bondens lif, sådant det gestaltar sig i de flesta trakter af det inre Finland.

Det är särskildt en yttring af den finska folkanden, som djupt rörde skaldens fantasi och blef liksom en utgångspunkt för hans finsk-svenska diktning, nämligen den finska folkvisan. De gamla svenska sångerna, som lefde på folkets läppar i hans hemtrakt Österbotten, öfvade aldrig något inflytande på Runebergs diktning. Men den känsla, som talar ur de finska folkvisorerna, den kommer oss till möte redan i hans tidigaste dikter, den återfinna vi i många af hans yppersta skapelser. Det är resignationskänslan, som förbjudar segern ännu efter nederlaget. Så hos bonden Pavo, som på sitt frostiga hemman i den finska ödemarken blandar hälften bark i brödet, förtröstande på att »Herren pröfvar blott, Han ej förskjuter». Så hos Fänrik Ståls hjältar, som kämpa striden ut, fast allt synes på förhand förloradt — strid under alla förhållanden, icke en resignation, som uppgifver kampen.

Det skall icke sägas, att den finska folkvisan satt sin prägel på Runebergs diktning

eller gifvit den dess väsentliga innehåll. Därtill var hans skaldeande för stor och omfattande, för universell. Och i själfva verket är det en annan, med den finska på visst sätt besläktad folksång, som mera påtagligt färgat Runebergs poetiska alster, nämligen den serviska, hvilken frambär ett heroiskt element, som den finska folkvisan saknar. Men den finska sångens själ, som är »förbidandets resignation», har ur hans lyra framlockat toner, hvilka än i dag dallra i hans folks inre och förläna det kraft att under de bittraste motgångar »lyssna till den granens susning, vid hvars rot dess bo är fästadt.» »Den finska folkvisans fröjder och sorger, dess minnen och örhoppningar äro bundna vid den sky, den sjö och den skog, som närmast omgifva hemmet.»

När Runeberg, så ung som han då var, lämnade universitetet för att fördjupa sig i de finska ödemarkerna, hade en hans lärare och vän förutspått, att han i Saarijärvi skulle blifva så dum som stockarna där. Den profetian kom på skam. Ty här var det som den unge skalden fick ny och frisk näring för sin fantasi, här kunde han tränga in i den naturens ensamhet och stillhet hans andes utveckling behöfde, här inträdde för honom »en väckelsens tid, då han inhöstade på en gång det djupaste och det högsta innehåll för sin fosterlandskänsla.»

RONEBERGSSTODEN I HELSINGFORS.

ETT SÄLLSYNT UNGDOMSPORTRÄTT AF J. L. RONEBERG.

»Man frågar sig nu,» säger en af vår tids främste Runeberg-tolkare*, »huru det skulle gått, om Runeberg vid denna ålder, då sinnet är mest öppet, skaplynnat mest bildbart, icke af omständigheterna förts i nämnda förhållanden, huruvida han likafullt blifvit den store skald han är. Försynen har många möjligheter och utvägar, och hans fosterlandskänsla hade kunnat väckas på annat sätt, men utan den omedelbara och grundliga bekantskap han gjorde med inlandets natur och dess befolkning samt det personliga umgänge han hade med krigare från 1808, kan man icke se huru hans fosterlandskänsla skulle erhållit den omfattning och den levande kraft, med hvilken den nu verkar ur hans skapelser. Äfven i formellt hänseende finnas i hans skaldskap drag, som utan en sådan beröring knappast vore förklarliga.»

Det är uppenbart att Runebergs intima kontakt med sitt lands genuint finska befolkning gifvit hans diktning dess nationella prägel och gjort honom till den finska fosterlandskänslans skald. »Hos ingen af föregångarna (inom den finsk-svenska litteraturen) kan man såsom hos Runeberg följa det folkliga elementets upptagande i det svenska skaplynnat, och som en förstlingsfrukt därpå står hans Idyll och epigram, där detta element är starkare betonadt; hvilket icke heller undgick kritiker i Sverige, när den begynte fästa upmärksamhet vid hans dikter.»* I Runebergs diktning utvecklar sig småningom en finsk-nationell stil, som tillika bär hans personlighetsmärke. Denna stil, som i hans första diktsamling redan kunde spåras, framträder med allt större tydlighet i den andra.

Man har i Sverige icke kunnat undgå att se de finska dragen i hans sångmöes anlete. När Kung Fjalar utkom, yttrade en svensk kritiker, att Runeberg var svensk endast till språket. I Finland åter har man på nationellt finskt håll velat göra gällande, att Älgskyttarna vore nationell endast genom några från finskan lånade ord och för öfrigt svensk till hela sin läggning. Bägge dessa omdömen äro oriktiga. Runeberg var svensk icke blott till språk, utan jämväl till härstamning, familje-

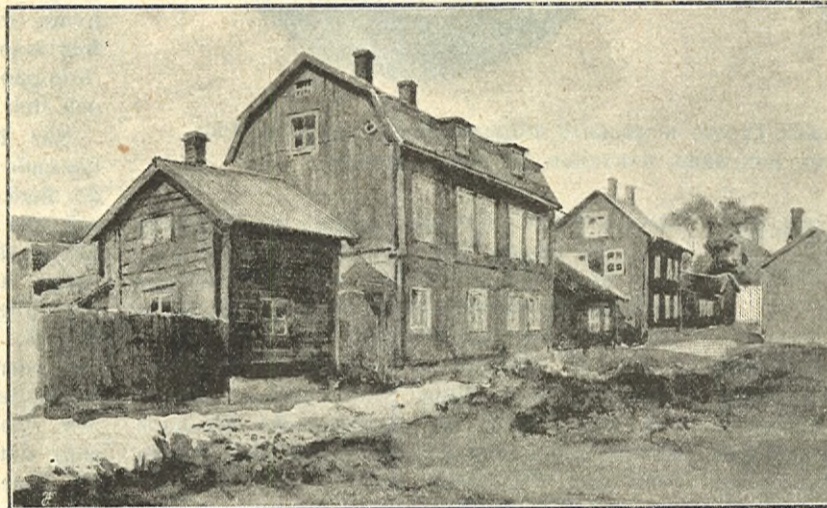
* C. G. Estlander, Runebergs Skaldskap. Kritiska Studier (Normalupplagan b. VIII.)

relationer och bildning. Och hvad Älgskyttarna vidkommer, är dikten visserligen icke nationell i den mening som den urfinska folkpoesin i Kalevala eller i den finske nationalskalden Aleksis Kivis allmogeskildringar. Men den är finsk på samma sätt som Finlands svenska befolkning på Runebergs tid var det till själ och hjärta, då den svenska bildade klassen och den finska allmogen möttes som söner af samma finska nation. I denna dikt, som »förhärligar den finska bondens enkla och upphöjda lifsåskådning,» lefver samma finskhet, som under Finlands pröfningar i våra dagar kommit till uttryck i de bevingade orden: »ett sinne, fastän tvänne språk.»

Att fränkänna Älgskyttarna den finskt nationella andan vore liktydigt med att öfverhufvud fränkänna Runebergs skaldskap dess finska lynne. Det vore att förneka det röda finska blod, som sjuder i Fänrik Ståls sägner.

*

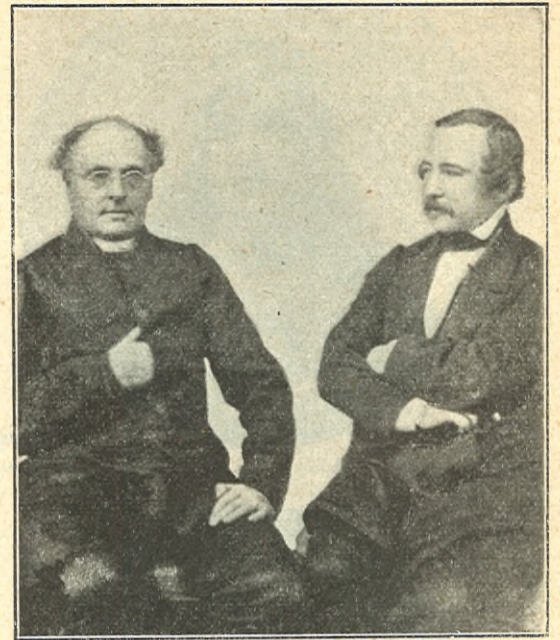
När Johan Ludvig Runebergs hundraårsminne i hans andra fädernesland hålles heligt för det nordiska och det allmänt mänskliga, som lefver evigt i hans diktning, då blickar hans finska folk upp till detta minne som till en vägledande stjärna genom dess historias natt.

RONEBERGS GÅRD I BORGÅ, DÅR SKALDEN UTARBETAT DE FLESTA AF SINA ODÖDLIGA VERK.

Det fanns en tid, då detta folk ej fattade själft, att det ägde rätt till en själfständig tillvaro, att det ägde sin uppgift att fylla i nationernas medvetna lif. Dess långa förtid af ansträngningar, af försakelser och af hänfvenhet på samma gång hade kommit det att småningom glömma sig själft och förgäta den andel det haft i samhällskapitalet af stora fosterländska minnen och en ära, som sprider sin glans genom tiderna. De fosterländska minnena det fått gemensamt med en nation, som en gång ägt sin storhet ibland världsfolken, vågade det, lämnadt åt sig själft, knappast tillräkna sig, och midt bland alla de rika skatter det mottagit i arf med västerländsk kultur och ett lagbundet samhällsskick stod Finlands folk villrådigt och famlande inför portarna till allt det okända framtiden kunde bära i sitt sköte. Lösryckt från moderlandets famn stod det på sina öde moar liksom barnet på den vilsna vägen, och ännu efter den dag, då man tillropat det att träda fram och intaga sin rättmätiga plats bland nationernas antal, sökte det i sina dystra skogars djup sin anspråklösa fristad, liksom vältande på ett tillfälle att obemärkt få taga del i folkens kamp för själfständighet och frihet.

Och detta tillfälle kom. Det kom med Johan Ludvig Runebergs sång, som kvälde

RONEBERG OCH TOPELIUS. EFTER EN UNIK AMATÖRFOTOGRAFI.

fram med pånyttfödelsens kraft ur folkets eget hjärta, ur dess slumrande, frihetsälskande ande, ur dess undertryckta, men därför icke

mindre trofasta kärlek till fosterlandet. Väl hade det finska folket redan tidigare kommit till ett visst medvetande om sig själft, och nationalitetsidéen hade väckts till lif inom det finska fosterlandet. Men den inre hos folket verkande lifskraften slumrade ännu. Det var som om i skilsmässans stund det svenska moderlandet hade behållit dotterlandets hjärta och hug och som om en trånande hemlängtans tårfyllda öga hade från de tusen sjöarnas djup blickat vemodigt bort öfver hafvet. Det var i denna stund resignationens ödsliga känsla, som spred sin kyla i det finska folkets barm, och det behöfde en tid af dådlös begrundan, innan det varnade att det var sig själft nog. Det hjälpte ej att en och annan ädel ande sökte med entusiasmens trollmakt

väcka sina landsmäns slumrande själfkänsla. Den utifrån kommande kraften betydde intet, då den ej kunde göra sig till ett uttryck för folkets säregna lif.

Ett sådant uttryck fann Runebergs sång, rikare, varmare och mera tjusande än något väckelserop, som tidigare ljudit i Finlands bygder.

Den talade ej, denna sång, om de förpliktelser vi hafva mot fosterlandet, om den rätt vi äga att utveckla oss fritt inom oss själfva, att bygga på vårt dyrbaraste arf: vår nationalitet, vårt modersmål och våra heliga lagar,

Hvilket munvatten skall man använda?

Intyg: »Den bekantskap jag gjort med AZYMOL, har varit uteslutande angenäm och vill jag särskildt framhålla dess utomordentligt angenäma och uppfriskande smak samt dess förmåga att upplösa fett- och slemartade beläggningar å tänder och slemhinna; och uppfyller AZYMOL de fordringar man ställer på ett det bästa munvatten och kan sålunda med allt skäl rekommenderas.

Stockholm den 22 nov. 1899.

Henrik Welin,

legitimerad tandläkare.

Lärare vid Karol instit. Tandläkareinstitution.

MELLINS FOOD af Läkarekåren erkändt bästa näringsmedel för barn och sjuka.

Finnes på Apoteken samt hos Specialhandlarna.

PROF gratis och franco från Axel Lennstrand, GEFLE.

den väldjade ej till något för tiderna bindande kejsarord för att bevisa det finska folkets rätt att skapa sig en egen framtid.

Och likväl väcktes det finska folkets medvetande om sin självständighet just genom denna sång, ty dess känsla var finsk och dess tankar finska. I den såg skaldens folk en spegelbild af de uppoffringar det gjort och de smärtor det lidit för ett enda stort gemensamt mål — fosterlandets väl och fosterlandets ära. Det lärde sig lyssna till svanens sång vid älfvens strand, till granarnas hviskande sus och forsarnas manande röster i den finska ödemarken. Och det lärde sig fatta den mäktiga stämman, som ur skogarna bland snö och is ropar ut nationernas rätt att lefva sitt eget lif och offra sina krafter för ett självmedvetet arbete i den fosterländska andans hägn.

Det finska folket hade fått en nationalskald, det hade i ordets rikaste betydelse fått en stor man att blicka upp till, och det kände med hänförelsens jubel att det var en nation.

Och nu på hundraårsdagen af skaldens födelse står hans finska folk på sina brända sveder, där kornet slagit rot och grönskat och mognat till skörd och spörjer liksom han:

»O fosterland, hvem spanar dina öden?
Förborgadt är, om lyckan eller nöden
en gång skall röjas i din framtids drag.»

Men förgänglig som ett rö på marken vore skaldens gudagåfva och dödfödd evighetstanken i hans sång, om vi icke i den funne svaret på vår fråga. I eldskrift brinner öfver hans sekelminne det segervissa svaret:

»Din blomning, slutan än i knopp,
skall mogna ur sitt tvång;
se, ur vår kärlek skall gå opp
ditt ljus, din glans, din fröjd, ditt hopp,
och högre klinga skall en gång
vår fosterländska sång.»

UR DIKTCYKELN »EN LÄNSMAN OCH EN PRÄST». AF PEHR J. WALLIN.

BELÖNAD MED SVENSKA AKADEMIENS MINDRE MEDALJ I GULD VID HÖGTIDSSAMMANKOMSTEN
SISTLIDNE 20 DEC.

HAR DU sett vid Furusundet,
hur det sista skäret flytt?
Har du sett vid Lemlandsgrundet,
hur det reser sig på nytt?
Säkert har du tänkt, min broder,
tanken, som jag tänker än:
Männe skepparn vänt sitt roder?...
Här är samma kust igen!

Samma gråa, slitna hållar,
mossbaret och plym af björk,
le i ljusa sommarkvällar,
mulna till, när skyn blir mörk.
Vindens barn, en rönn på stupet,
strör sitt blom på naket skär,
speglar sig i blåa djupet,
ler mot syskonbilden där.

Och när båten rundat näset,
viken öppnar dig sin famn.
Som ett barn sträckt ut i gräset,
vinkar dig Mariehamn.
Här är Åland, hvilket väckte
syskonminnet hos dig nyss...
Hand, som Sverige Finland räckte...
Öfver Östersjön en kyss!...

Om kring bröstet det blir trängre,
kan jag icke undra på:

Ålands flagga bär ej längre
gyllne kors på himlens blå. —
Västanskur mot brustna väggen
Kastelholm och Bomarsund
taga mot som tår i skäggen
gråten uti minnets lund.

Men i stilla stjärnekvällar
täljer minnet tyst sin bikt.
Granars sus på Ålands hållar
sätter sång till hjältars dikt,
hur i tid af nöd och fara
bill blef svärd och svärd blef bill
med Guds hjälp, den underbara,
tills det hette: Härintill...!

Lyssnar du till folkets tunga?
Är det ej en främlings röst? —
Ack, helt andra toner sjunga
innerst inne i hans bröst.
När han täljer dagar flydda
med dess örlig... Frodefrid...
det blir solsken i hans hydda,
nämn blott: »Svenske kungens tid!»

KVINNLIGA UNGKARLSHEM.

UNDER DET ATT den moderna kvinnan för sig eröfrar det ena arbetsområdet efter det andra och alltjämt häfdar sin arbetsduglighet bredvid mannen, har hon knappast ännu vaknat till medvetande om sin ställning utanför arbetsområdet, lika litet som hon tyckes hafva klargjort för sig det egentliga målet, för hvilket hon arbetar. Följden af dessa ändamålslösa sträfvanen blir naturligtvis den, att det kvinnliga arbetet kommer i misskredit, och att de ekonomiska resultaten äfven blifva de för henne lägsta möjliga. Tusende kvinnor innehafva platser i banker, försäkringsbolag och andra industriella institutioner, där de utföra ett lika ansvarsfullt och maktpåliggande arbete som sina manliga kamrater, men i de allra flesta fall mot en lön, som uppgår till hälften eller en tredjedel af den manlige kamratens på motsvarande post och utan utsikter till befordran, som utgör den drivande kraften vid mannens arbete.

Om man nu något närmare skulle försöka ingå på orsakerna till dessa mycket ojämna löneförhållanden, så skulle man naturligtvis först och främst bemötas med den allmänt gängse satsen, att mannen såsom familjeförsörjare i första rummet måste tillgodoses, och att kvinnan inför detta faktum måste sänka sina pretentioner. Det är således försörjningsskyldigheten, som blir i första handen afgörande för lönerns reglering — ej arbetsdugligheten. Men hur ställer sig i sådant fall frågan för de män, som aldrig gifta sig, och för de kvinnor, som kommit i den ställningen att de måste försörja ej blott sig själfva, utan kanske äfven någon nära anhörig, bidra till yngre syskons — ofta bröders — uppfostran o. s. v.? Det kan äfven finnas kvinnor med försörjningsskyldighet gent emot andra, och det finns kvinnor med försörjningsskyldighet gent emot sig själfva. Denna skyldighet tillhör nämligen kvinnan såväl som mannen. *The honest earnest man must work. The woman also — otherwise she drops at once below the dignity of man.* (Elisabeth Barrett Browning.)

Efter nu slutad inventering

Bortslumpas

mitt från föregående säsonger öfverblifna lager
af

Barnkläder

M. BENDIX,

16 Regeringsgatan och 5 Sturegatan.

Men hurudana äro den arbetande kvinnans själförsörjningsmöjligheter? Här i Sverige kasta sig de s. k. familjeflickorna eller döttrarna ur medelklassens hem in på de olika arbetsfälten ofta af verksamhetsbegär, ofta af behovet att förtjäna till sina egna personliga utgifter, hvilket ju underlättar ekonomien i ett hem med många yngre syskon, där den gemensamma kassan blir hårdt anlitad och där det kan vara skönt slippa bedja om hvarje öre. Men hur många af dessa unga kvinnor förtjäna så mycket, att de verkligen kunna försörja sig själfva, och hur många hafva utsikter att någonsin kunna göra det? Förr eller senare upplöses föräldrahemmen, och den arbetande dottern, som förut förtjänat tillräckligt till nålpenningar, en och annan teaterbiljett och möjligen någon liten ferieresa, hvad har hon att lefva af nu, då hon uteslutande blir beroende af inkomsten af det egna arbetet? Och hvilka möjligheter har hon att skapa det hem, som enligt naturens ordning en gång måste ersätta det gamla? Ett torftigt inackorderingsställe blir ofta det enda hem, hon kan bestå sig nu, då allt måste tagas ur egen kassa, såvida hon ej föredrager att hyra sig ett rum och äta ute, d. v. s. på hushållsskolan — den ensamma kvinnans enda val i fråga om restauranter här i Stockholm åtminstone. Har hon gifta syskon eller andra nära anhöriga, kan hon kanske slå sig ner hos dem — ett sätt att skapa sig en riktigt beroende ställning.

Men hvarför skulle icke den arbetande kvinnan såväl som den arbetande mannen hafva rätt till ett eget hem, och hvarför skulle icke de kvinnliga krafven i detta afseende kunna tillgodoses såväl som de manliga, när medlet — arbetet — är detsamma för båda. Och när det är försörjningsskyldigheten, som är det för lönerna afgörande, så bör den löntagande kvinnan fordra en lön, som — om ej genast — så dock efter några års arbete kan bereda henne verklig själförsörjning; i detta begrepp måste ett eget hem vara inneslutet. Huru många söner ur medelklassens hem lämna icke dessa, så snart deras inkomster tillåta dem att sätta bo på egen hand? Om äfven döttrarna gjorde detsamma i den mån det redan under nuvarande arbetsförhållanden är dem möjligt, skulle den kvinnliga arbetsstandard höjas, och det skulle så småningom blifva en förvandling i den allmänna värdesättningen af kvinnligt arbete, allt efter som kvinnorna mera allmänt uppställde kraf på verkligt och ej skenbart beroende. Först då skall det kvinnliga arbetet blifva likställt med mannens — i ekonomiskt och andra afseenden — då kvinnorna uppställa samma kraf och samma fordringar af lifvet som mannen.

Ett eget hem är en manlig såväl som kvinnlig fordran af lifvet och utgör målet för mannens arbete liksom det borde göra det för kvinnans. En man skaffar sig det genom sitt arbete,

**Lanolin-
Sana-Tvål.**
garanterad ren, neutral,
mild och öfverfet.

Bästa Barntvål!
25 öre st.

Grumme & Son
Stockholm.

om han gifter sig eller icke, under det att ett eget hem hittills för kvinnan varit liktydigt med giftermål. Lyckan att äga ett sådant, som hon genom sitt arbete har kunnat förskaffa sig, har endast undantagsvis varit henne beskär. Men hvarför skulle icke äfven en kvinna genom sitt arbete kunna skapa ett hem, och hvarför skulle den kvinna, som af en eller annan orsak afstår från äktenskapet, också därmed nödgas afstå från utsikten att äga ett hem. En ensam kvinna, som arbetar, har bra mycket större förutsättningar än en ensam man att ordna ett bo åt sig, där hon kan styra och ställa och ge sin personlighets prägel, utan att falla i händerna på egenmäktiga hushållerskor, för att nu endast vidröra denna del af särskildt ungarlivets afvisida.

Det finns kvinnor med starkt utpräglad individualitet, högt kultiverad smak och stor förmåga att styra och ställa — allt egenskaper, som först komma till sin rätt i ett hem — för hvilka ett själfständigt arbete blifvit en lifssak. Men skall dessa kvinnors arbete verkligen äga den rätta betydelsen för dem, så bör det kunna förskaffa dem möjligheten att utom arbetslokalen inrätta sitt lif så, som deras personlighet kräver, på samma gång som de i ett eget hem komma i tillfälle att fritt utveckla de speciellt kvinnliga egenskaper, utan hvilka intet hem är tänkbart.

Äfven för den utvecklade arbetskvinnan, som långt fram i lifvet har lyckan att få behålla sina föräldrar, kan krafvet på ett eget hem blifva så starkt, att det öfverröstar alla gamla hänsyn och fördomar, och äger hon förmågan att genom sina händers arbete skapa ett eget hem, är hon därtill fullt lika berättigad som den kvinna, som lämnar sina föräldrar för att tillsammans med en man — som hon kanske icke älskar — bilda ett hem endast för tillfredsställelsen att få äga ett sådant, som hon kan kalla »eget», eller den unge man, som, så fort utsikten därtill yppa sig, hyr sig en lägenhet utom föräldrahemmet för att få erfara behaget att stå på egna fötter.

Det borde ej blott betraktas såsom hvarje människas — mans och kvinnas — rättighet att stå på egna fötter, utan äfven skyldighet att göra det, så snart som möjlighet därtill förefinnes. *Ett eget hem*, se där det mål, som borde uppställas af hvarje arbetande kvinna!
BRITON.

För året nytillträdande prenumeranter

som ännu icke erhållit början af *Selma Lagerlöfs berättelse »Herr Arnes pennningar»*, uppmanas ännu en gång att med det allra första insända sina adresser jämte ett tioöres frimärke i porto, då de i fjol utkomna arken af den intressanta följetongen gratis tillställas dem. Senkommande riskera nämligen att bli utan, då vi nu måste bestämma upplagan för nödig tilltryckning.

Stor litterär pristäfling för kortare noveller och uppsatser. Ett tusen (1,000) kr. i pris.

ENLIGT vår redan i årets anmälan tillkännagifna afsikt få vi härmed inbjuda författare och öfriga intresserade att deltaga i en pristäfling för kortare noveller och uppsatser, lämpade att publiceras i Idun och därigenom bereda ytterligare värde och omväxling åt tidningens litterära innehåll. Täflingen omfattar, som sagdt, tvänne afdelningar och ha vi — i hopp om ett dess lifigare och värdefullare deltagande — låtit oss angeläget vara att för hvardera af dessa grupper utfästa pris, som i förhållande till de äskade prestationerna torde kunna anses synnerligen liberala.

För en novell

på 3 till 5 Idunsspalter utfästas tre pris:

Ett första pris 400 kr.

Ett andra pris 100 kr.

Ett tredje pris 50 kr.

För en artikel

på 2 till 4 Idunsspalter i någon kulturell eller praktisk fråga af allmänt intresse utfästas desslikes tre pris:

Ett första pris 300 kr.

Ett andra pris 100 kr.

Ett tredje pris 50 kr.

Som prisdomare ha, jämte redaktionen, skriftställarne hr Thore Blanche och dr Sven Söderman godhetsfullt lofvat medverka. Förutom de prisbelönda alstren förbehåller redaktionen sig rätt till inlösen efter öfverenskommelse af öfriga för publicering i Idun lämpliga täflingsskrifter.

Samtliga till täflingen insända alster skola vara originalarbeten, som förut ej publicerats, och få ej samtidigt på annat håll utbjudas. Täflingsskrifterna betecknas å kuvertet med orden: *»Till pristäflingen»*, förses med motto eller signatur samt förseglad namnsedel, som utom den täflandes namn och adress jämväl upptager täflingsskriftens motto. Täflingsalstren böra adresseras till *Iduns Redaktion, Stockholm*, och vara inlämnade *senast den 15 nästkommande april*.

Stockholm i febr. 1904.

Redaktionen af Idun.

N:R 2 AF DAMERNAS MUSIKBLAD, utgifvet af *Ellen Sandels*, har utkommit och innehåller följande fyra kompositioner, nämligen en sång (orig. för D. M.) af den framstående norska tonsättarinnan *Agathe Backer-Gröndahl*, en vals af *Robert Schumann*, en serenad (prisbelönt salongs-komposition) af *Vilh. Rudnick* samt en polka (orig. för D. M.) af *Axel Åström*. Textafdelningen meddelar porträtt och biografier af *Agathe Backer-Gröndahl* och *Elfrida Andrée*, den sedvanliga musikrevyn samt för öfrigt en hel del underhållande läsning. Slutligen återfinnes ett tillkännagivande af redaktionen angående det slutliga resultatet af den under förra året utlysta musikaliska pristäflingen. De prisbelönda namngifvas där ock.

VID BOSPOREN. ÖGONBLICKSBILDER FÖR IDUN AF BIRGER MÖRNER.

(Eftertryck förbjudes).

IV.

KNAPPT ett bösstall från vår trädgård ligger de dansande dervischernas kloster. För en mansålder sedan låg det omgifvet af en park och kunde se ut öfver staden nedanför sina fötter. Men staden låg icke orörlig. Som en stor polyp sträckte den långsamt, men oemotståndligt ut sina armar åt alla håll och snart omfattade den alla höjderna kring Péra. Hus vid hus vuxo upp allt tätare kring de dansandes »tekke», och klosterbröderna kunna nu från taket af sin bostad knappast mera se en strimma af Bosporen. Utanför deras port har själfva den stora Péragatan dragits fram, frankernas egen gata, där allt västerlandets kram skyltar bakom stora glasrutor, och med djäfvulsk konst hafva européerna knappt ett stenkast från deras tempel rätt igenom berget ända till Galata borrat ett stort hål, däri nutidens människor, glömska af all värdighet, instufvade i stora vagnar låta frakta sig upp och ned liksom tegel, hvilka hissas upp till muraren uppe på sin ställning. Men fastän Péra sålunda blifvit en stadsdel, där ingen rättänkande muselman med aktning för sig själf längre kan bo, fortfara Mewlanas heliga dervischer att där dansa mellan sina döde.

Från gatan observerar man föga af själfva klostret: en flygel med stora gallerförsedda fönster och en port, sirad med tänkespråk ur koranen. Ser man in genom gallret, varsnar man ofantliga sarkofager, som stå på golfvet, höljda af kläden och dukar med inskriptioner. Hvarje sarkofag är vid sin hufvudända försedd med en piedestal, som kommer det hela att likna en miniatyrkyrka med torn; spiran utgöres af den dödes i lifvet burna turban.

Den lilla gården liknar torget i en underlig, förkrympt stad. I midten står en lind, den tätaste tusenårslind, som någonsin kastat skugga, och på sidorna mellan små begravningsplatser, där vårdarne tränga sig om hvarandra, luta sig mot grannarne eller, brustna i spillror, sticka fram mellan blad och blom, stå små grafkor, liknande paviljonger. I fonden är helgedomen af mörknadt trä och till höger en vattenbrunn under ett tak, omgifven med järngaller.

Hvarje fredagsmiddag dansa dervischerna. Deras sal är åttkantig, omgifven af gallerier i två våningar.

På en djurhud sitter i fonden öfversteprästen, sheiken, och framför honom i en halfcirkel längs barriären dervischerna. Alla bära höga, bruna, toppformiga hufvudbonader af kamelens hår och öfver axlarna olikfärgade kappor.

Nu börjar musiken tona uppifrån galleriet. En underlig melankolisk sång i oändliga, utdragna modulationer, ackompanjerade af flöjter och tam-tam. Nu resa sig dervischerna; i långsam, gravitetisk gång, en efter en, göra de en djup bugning för sheiken, äfven denne reser sig, och nu börjar en kretsgång med sällsamma steg och högtidliga reverenser, som upprepas af hvar och en ur raden, hvarje gång han beträder den plats, där sheiken nyss tronade på korslagda ben.

Plötsligt ger sheiken ett tecken med sin hand och alla bilda framför honom en halfmåne. Från deras skuldror falla mantlarne, som uppsamlas af tjänande bröder, och nu stå de i sin snöhvita tempeldräkt, en rikt veckad kjol, hvita benkläder som öfver de

nakna fötterna sammanbindas vid vristen. En efter en skrida de fram förbi sin sheik och kyssa hans hand, hvarvid denne böjer sig och kysser deras kind, så taga de några steg åt sidan, lyfta långsamt armarna, sträcka dem vågrätt, snurrande hastigt rundt med sänkta hufvud sväfvade de ut i en krets utefter det bonade golfvet. Som om en mot marken lutad jätteblomma långsamt öppnade sina kronblad, breda de hvita kjolarne ut sig åt alla sidor. Musiken ökar sin takt; allt fortare snurra dervischerna med hufvudet sjunkande ned mot axeln, den utsträckta högra armens hand är öppnad uppåt och den vänstras mot jorden. Blekare och blekare blifva kinderna, allt blåare läpparne, ur hvilka långsamt en hvit fradga sipprar fram, men dansen går allt vildare, allt mera besinningslöst.

Hvart fladdra nu deras tankar, dessa gubbars, mäns och gossars? Sjunka de själfva allt mera yrselbedöfvade in i Mohammeds sällhetsvärld, höra de redan dess palmer susa? Eller domnar deras medvetande smärtfritt till sömn utan drömmar; — försjunka de som droppar ned i det stora intets vatten?

När de ändtligen sent om sider hejda sitt lopp och jätteblommorna till sist sakta sluta sig, sjunka de en efter en, kraftlösa, sansberöfvade, handlöst ned som en utbrunnen glödhög, och medan de, liksom i blygsel att deras krafter ändock icke voro mer än mänskliga, kyssa marken, kasta tjänarne öfver deras drypande skuldror mantlarne, och musiken domnar och dör bort.

Och vi resa oss från våra platser och gå, halft yra i hufvudet, halft undrande öfver oss själfva, smått förlägna öfver att vi för ett ögonblick verkligen låtit oss gripas af mystiken och af ett hemskt och okänt element i den underliga, i Europa bortglömda konst, som af de gamle grekerna en gång räknades till de sköna.

V.

Min lilla dotter och jag funno en gång på en landsväg en hästsko, som hon tog upp och trädde på armen.

»Hvad skall du göra med den?» frågade jag.

»Jag skall gömma den, tills jag möter en riktigt fattig häst, som inte har några skor.»

Jag hade förut aldrig kommit att tänka på, att det finnes rika hästar och fattiga hästar och hästar som hvarken äro fattiga eller rika. Här i Konstantinopel har jag lärt mig att det också finnes fattiga hundar — riktigt utfattiga.

Om det på det hela taget gifves en lefvande varelse, som icke äger en sten att luta sitt hufvud mot, så är det Konstantinopels hund, ty den sten, som han lutar sig mot, tillhör gatan, och hvar han lägger sig, ligger han i vägen; hvarje ögonblick riskerar han att känna hjulet af en vagn eller klacken af en sko öfver sin hals.

Jag har nu efter några månader lyckats formera bekantskap med flere medlemmar af af härvarande hundproletariat, och först och sist vill jag tillstå att intrycket är mycket sympatiskt.

I de skilda stadsdelarne äro hundarne af olika samhällsställning. Aristokraten är Pérahunden; han bor i den europeiska stadsdelen och är välföddare, men skygg. I denna stadsdel vistas ju och bo en massa greker, och dessa förena med sina öfriga motbjudande egenskaper äfven den af grymhet mot djur, men å andra sidan är köksaffallet här bättre och det är ju alltid en tröst i tillvaron för mina fyrbenta vänner. Galata-hunden är ännu

fattigare, men för en gladare tillvaro, ty i hans stadsdel hafva de godhjärtade turkarne öfvertaget och i deras hägn sker dem intet förfång. På en gata i Galata såg jag tvänne hyndor med små valpar; den ena hade funnit skydd bakom en barriär af bräder, som välvilliga händer för den lilla familjens räknings spikat fast vid ett hörn af en husvägg; den andra hade till barnkammare erhållit en hel hönsbur, som ställts midt på trottoaren och fylt med ett lager af halm.

Hundarne i Stambul stå lägst å den sociala skalan. Det är där man kan se de utmärklade och skabbiga individerna, som nästan i eländighet kunna täfna med de spetälske och blinda tiggarna på Galatabron, och det vill säga mycket.

Men det är icke nog med att hvarje stadsdel har sina egna hundar; hvarje gata har sina bofasta. Hvarje lag bevakar med orubblig hänsynslöhet sina gränser, och det vore för den främmande hunden en säker död att våga sig in på en annan stams jaktmarker.

Hvarje stam äger sin borne höfding; naturligtvis den starkaste bland hanhundarne; hans skall går vanligen i bas. Det är han som tager upp; först då han börjar skälla, falla de andra in; här skäller ingen ensam hund — ingen eller alla.

Till utseendet liknar Konstantinopels hund en vallhund; hans päls är som oftast brun eller grå. Nästan hvar enda en äger blesyrer och en stor del af dem linka på tre ben — minnen från den nattliga kampen om de utkastade soporna, då alla trängas utan hänsyn för hvarandra; det är ett rifvande och ett slitande, bett och jämmer utan like hvarje kväll efter solnedgången, då alla dessa hungrika magar ändtligen bekomma något till lufs — om också stundom bara pappersaffall.

Men en vänligare och anspråklösare hund får man eljes leta efter. Går man natttid utan lykta, snafvar man gång på gång öfver något mjukt, det är en sofvande hund, som i stället för att morra sakta klagande smyger sig åt sidan — såvida han icke föredrar att ligga orörlig kvar. Ty tålig och oömtålig är han som ingen annan, och en tacksammare blick än hans, då man med sin spatserkäpp stryker honom öfver ryggen, har aldrig lyst ur ett hundöga.

Konstantinopels hundar tyckas sakna hvarje anlag för erotik. Men försynen, som låter liljorna växa på marken, låter ännu så länge Konstantinopels hundar icke dö ut, och hvarje juli månad kan därför en hvar hynda fröjda sig åt åtta till tio valpar. Det är en vacker syn att se en stående hynda ge di åt sina små, som i tvänne rader trängas under henne. Men ehuru här ingen människa dödar en valp, decimeras de dock antingen af svält eller våda; en hundfamilj, som jag personligen känner, har sålunda på mindre än två månader minskats från elfva till tre.

GATHUNDAR I KONSTANTINOPEL.

Åt den studerande ungdomen.

Experiment väcka intresse för kemien och förtydliga dess grunder.

Wilhelm Beckers Skol-Laboratorier, 57 cm. höga, 33 cm. breda och 16 cm djupa ekskåp, prydliga och synnerligen praktiskt inredda med såväl kemikalier som diverse utensilier.

Innehåll: Natriumkarbonat, Kalisalpetar, Klorbarium, Kaliumbikromat, Järnvitriol, Klorhydrat kali, Blodlutssalt gult, Blodlutssalt rött, Svafvelsyra, Salpetersyra, Saltsyra, allt i glasburkar och flaskor med väl inslipade proppar.

Sprittampa, Proför, Retort, Gjutvecklingsflaska, Afstunings-skålar, Mensur, Glaskörfvar, Glastrattar Glasstafvar, Glasbägare, Blåsrör, Gummislang, Lackmuspapper, Filterpapper.

Ställningar till retort, proför och skålar.

Allt väl ordnadt och inpassadt på bestämda platser.

Pris kompl. kr. 35: —.

Wilh. Becker,

Kungl Hofleverantör. STOCKHOLM.

Ett ordnadt kloakväsen skulle komma Konstantinopels sista hund att dö af svält. Redan nu för han en tynande och miserabel tillvaro. Ingen skall heller få ur mitt hufvud, att icke Konstantinopels hund är af alla hundar på jorden den fattigaste.

(Forts.)

SVERIGES UTSÄDESFÖRENING.

NAMNET SVALÖF är känt i både gamla och nya världen. Med berättigad stolthet kunna vi svenskar nämna det namnet, ty genom den där arbetande Utsädesföreningen har Sverige blifvit föregångslandet i en banbrytande verksamhet att förädla landbrukets kulturväxter. Att vårt lilla land med sina i afseende på jordmån och klimat så ogynnsamma förhållanden kunnat bli ett föredöme för de stora kulturländerna, är i sanning något, som måste väcka vår förvåning och beundran för den institution och dess ledare, som åstadkommit detta.

Helt visst kan det för Iduns läsekrets vara af intresse att i ord och bild se en skildring af Sveriges Utsädesförening i Svalöf. Att här ge en omfattande sådan af föreningens verksamhet och arbetsätt kan naturligtvis icke ifrågakomma. Intresserade, som icke tagit del häraf, hänvisas till professor Hjalmar Nilssons vid flera olika tillfällen utgifna lättfattliga och populära broschyrer i ämnet.

På initiativ af godsägaren Birger Welinder och friherre F. G. Gyllenkrook stiftades 1886 med säte i Svalöf en »Sydsvensk förening för odling af utsäde», som dock redan året därpå på grund af det lifliga deltagande, hvilket från alla delar af vårt land visades det nya företaget, utvidgades till »Allmän Svensk Utsädesförening». Namnet förenklades 1894 till *Sveriges Utsädesförening*.

Det mål Utsädesföreningen föresatt sig att vinna var en förbättring af våra nuvarande landbruksväxter genom uppdragandet af nya och för våra förhållanden särskildt passande sorter, hvilka på samma jord, med samma gödning och samma omhuldnad i öfrigt kunde lämna ej blott större, utan jämväl värdefullare skördar än vi hittills ernått. Men när man väl riktigt på allvar tagit fatt på denna uppgift, befanns det efter sex år, att de arbetsmetoder, som härför tidigare användts, ingalunda motsvarade sitt ändamål. Följaktligen kunde de ej heller ge hopp om ett mera lyckligt resultat, än de lämnat på andra håll. Man måste alltså gå tillbaka till förädlingens första grundprinciper och söka uppbygga ett helt nytt arbetssystem.

Det är förädlingsarbetets ledare professor Hjalmar Nilsson, som har äran af upptäckten häraf. Han har grundat sitt arbete på ärtlighetslagarna och deras yttringar och tillgodgjort sig dessa för en praktisk förädling.

Institutions-byggnaden.

Prof. Nilssons villa.

H. Winberg.

C. C. Beck-Friis.

B. Welinder.

P. Stjernsvärd.

B. Jönsson.

N. Trolle.

R. Hamilton.

F. De Geer.

D. A. Stjerncrantz.

J. A. Sjöström.

M. Ramel.

R. Dickson.

I. Månsson.

Löge- och Tröskbyggnader.

Utsädesmagasiner.

Prof. N. Hjalmar Nilsson.

SVERIGES UTSÄDESFÖRENING I SVALÖF, DESS
STYRELSE OCH CHEF.

Den metod, efter hvilken arbetet på Svalöf bedrifves, består i separatkultur af enstaka plantors afkomma genom ideligen förnyad regeneration (»pedigree»).

Jämsides med de undersökningar, experiment och konstruktioner af fullkomligt nya kontrollinstrument, som åtföljt den nya metoden, har man i stor skala bedrifvit jämförande pröfningar af sädessorterna.

Experimentalfälten på Svalöf upptaga cirka 19 tunnland. De där växande sorterna, hvilkas antal hvarje år uppgår till en 2,500 à 3,500 nummer, underkastas en sträng, botanisk granskning, hvarvid renhetsgraden och likformigheten bestämmas och deras åtskiljande som själfständiga sorter kontrolleras. Å förningens försöksfält ha framalstrats ett ständigt växande antal nya sorter inom hvarje

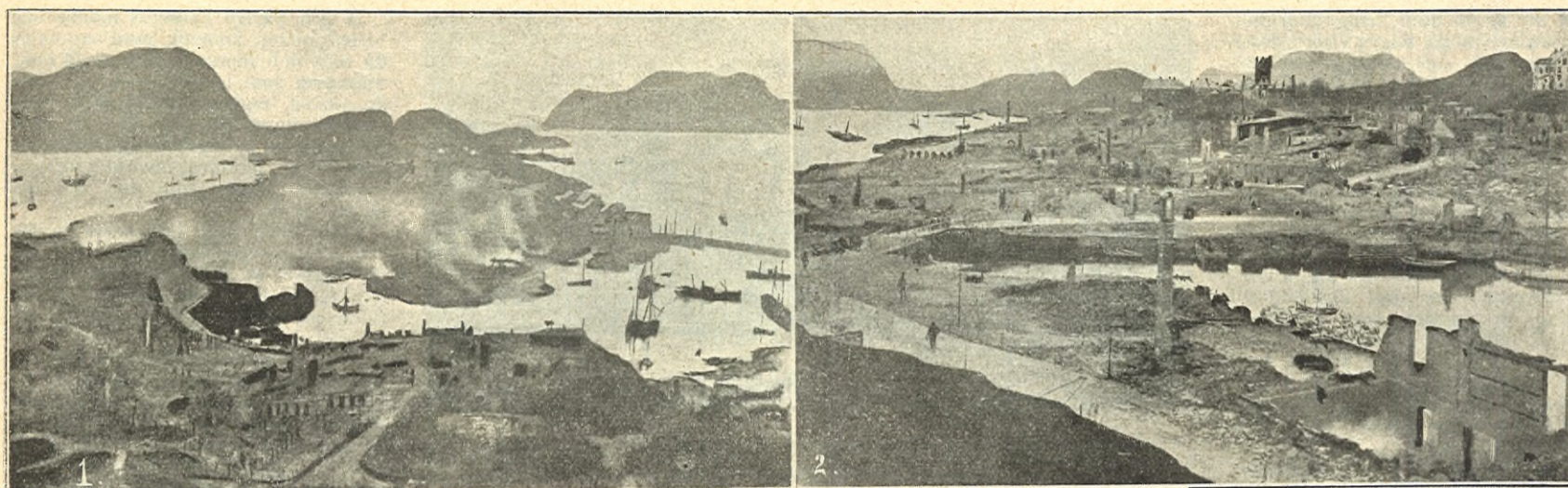
bearbetadt växtslag. Några få af dessa nya sorter ha sedan spridts bland allmänheten och burit Svalöfnamnet vida omkring.

De storartade resultat, som uppnåtts genom denna nya på Svalöf uppfunna och tillämpade

metod, ha icke vunnits utan ett strängt planlagt och genomfördt arbete, genom trägna studier på fälten och noggranna undersökningar på arbetsrummet.

Utom från fältförsöken på Svalöf inhämtar föreningen erfarenheter beträffande sina sorters egenskaper och värde från privata odlingar i hela vårt land allt efter dettas så skiftande klimat och jordmansförhållande.

Ett mindre vanligt intresse och förtroende har från såväl hushållningssällskapen som enskilda kommit Svalöfsinstitutionen till del. Konung Oscar har ända från de första åren af dess verksamhet varit dess höge beskyddare, liksom kronprinsen är förste hedersledamot. Bland ledamöter och gynnare kan föreningen räkna många det svenska landbrukets märkesmän och främste idkare inom

rikets alla landskap. Dess nuvarande styrelse utgöres af hrr landshöfding G. Tornérhjelm, ordf., friherre Carl Carlsson Bonde, v. ordf., professor H. Winberg, grefve C. C. Beck-Friis, godsägare Birger Welinder, kammarherre Ph. Stjernsvärd, professor B. Jönsson, friherre Nils Trolle, grefve Raoul Hamilton, friherre Fabian De Geer, friherre D. A. Stjerncrona, rektor J. A. Sjöström, friherre Malte Ramel, hrr Robert Dickson och domänintendent Ivar Månsson. Bland föreningens tjänstemän märkas, förutom chefen, professor Nilsson, doktorerna H. Tedin, H. Nilsson-Ehle och kandidat J. Walldén samt dess nyutnämnde sekreterare doktor Hjalmar Möller.

Genom deltagande i flera inhemska och en internationell utställning (i Wien 1890) har föreningen gjort sina arbeten och rön kända äfven i utlandet. Också besökes Svalöf hvarje år af en mängd utlänningar, bland hvilka särskildt böra nämnas många stipendiater med offentligt understöd från nästan alla europeiska stater.

På föreningens program stod från början äfven spridandet af fullgoda utsäden bland allmänheten. Vid sidan af föreningen grundades därför ett nytt företag »Allmänna Svenska Utsädesaktiebolaget». Under föreningens kontroll ombesörjer denna institution den viktiga tillämpningen af föreningens arbetsresultat som ligger i öfvertagandet, det omsorgsfulla renodlandet och spridningen af de nyupptragna sorterna. Detta bolag har under sin tolfåriga tillvaro öppnat marknad för de svenska skördarna som utsädesvaror för MellanEuropa och en storartad export af »Svalöfs förädlade utsädes sorter» bedrifves årligen. Bolaget disponerar vid själfva Svalöf en areal på 1,200 tunnland af Skånes bästa jord, därjämte i form af kontrollerade odlingar ännu större arealer i olika provinser upp till mellersta Sverige, sen i Norrköping en själfständig filial upprättats.

Utsädesbolagets styrelse består af herrar godsägaren Gottfr. Warholm, ordf., professor H. Winberg, v. ordf., godsägarna Birger Welinder, H. Chr. Jensen, Robert

DEN NORSKA STADEN AALESUND EFTER BRANDEN. FOTO FÖR IDUN AF N. SKARPMOEN.

Dickson, kammarherre W. von Platen, grosshandlare O. Th. Carlsson och baron Kjell Barnekow. Utsädesbolagets verksamhet har särskildt under den nuvarande disponenten, doktor Emil Olins ledning nått en för våra förhållanden mindre vanlig omfattning.

*

De för olika ändamål afsedda byggnaderna på Svalöf ligga spridda i en lummig parkanläggning i järnvägsstationens omedelbara grannskap. I stora institutionsbyggnaden, uppförd i vacker villastil, upptages nedre botten af rum för föreningens styrelse, bibliotek, trenne större arbetsrum, fotografings- och telefonrum, tvänne kontrollrum, bostad åt vaktmästare m. m. I öfre våningen har bolaget sina kontorslokaler, hvarjämte den upptager åtskilliga salar för den viktiga granskningen af förädlingsmaterialet planta för planta.

På senare tiden är styrelsen emellertid betänkt på en anseelig utvidgning af hela verksamheten, så att denna, som från början meningen varit, kommer att omfatta samtliga våra landbruksväxter. För att möjliggöra upptagandet af de nya arbetena har styrelsen vändt sig till stat och hushållningssällskap för att erhålla de härför nödiga medlen.

Vid tanke på hvad detta Svalöf redan hittills visat sig kunna åstadkomma har man helt visst stora skäl att af en sådan förbättring i dess ekonomiska ställning vänta sig högst betydelsefulla resultat, hvilka just därför att de komma själfva vår modernäring till godo förtjäna all uppmärksamhet och intresse i de vidaste kretsar inom vårt land.

UR DAGSKRÖNIKAN.

KÄRLEKSVISORNA är den lockande titeln på en tafla af Pehr Hilleström d. ä., som i dagarna inköpts för Nationalmusei målningssalleri och såväl genom ämnets beskaffenhet som ock genom naiviteten och behagfullheten i själfva målningssättet torde bli en af de museibesökande mycket uppmärksammas duk.

I en lummig skogsdunge står en lantlig tärna, en mjölkficka, i färd

NATIONALMUSEUMS NYA MÄRKLIGA FÖRVARF: KÄRLEKSVISORNA, TAFLA I OLJA AF PEHR HILLESTRÖM D. Ä.

med att af en liten kringvandrande handelsman köpa några visor i dessa skillingstryck, som så flitigt producerades på 1700-talet. Sin stora blankskurade kopparflaska har hon satt ned bredvid sig.

Säljaren, rätt trasig och lappad till klädseln, liknar vid hastigt påseende en liten bondpojke; men betraktar man honom närmare, så märker man, att den gunstige junkern i handen bär en sprättbåge och en stor pil och befinnes vara ingen mindre än gud Amor själf, förklädd till bonde, ett faktum, som yttermera styrkes däraf att på visbunten han bär under armen står tryckt med stora bokstäver: »Fyra nya roliga kärleksvisor — Örebro 1796». En blommande rosenbuske vid sidan fulländar allegorien.

Taftan, af hvilken vi i dagsnumret meddela en afbildning, är signerad i nedre högra hörnet, och om, som man väl får antaga, kärleksvisorna tillhöra dem, som äro »tryckta i år», så är den äfven daterad, något som ganska sällan är fallet med konstnärernas arbeten. Hilleström var 1796 sextiotre år, och taftan bevisar en märkvärdig friskhet i den gamle mästarens produktion.

ETT MÄRKLIGT GUDSHUS. I Ingelstads härad i Skåne ligger Valleberga uråldriga kyrka, som af församlingen ansetts vara så till ären kommen, att ett antal sockenmedlemmar ingått till vederbörande med anhållan om att få rivta templet. Denna begäran har emellertid framkallat protester från en del arkitekter och andra för våra forntida byggnadsminnen intresserade personer, däribland äfven från Danmark, protester, som tagit sig uttryck i en skrivelse till riksantikvarien med anhållan, att han måtte göra allt för att bevara kyrkan från förstörelse.

I skrivelsen framhålles, att det skulle vara en oersättlig förlust för kändedomen om Nordens romanska byggnadskonst, i fall hon skulle försvinna, enär templet icke endast är en urgammal romansk kyrkbyggnad, med talrika spår af den ursprungliga utsmyckningen, med de gamla rundbågsdörrarna, korbågen, altarnischer, gesims och sockel i ursprungligt skick samt med spår af de ursprungliga fönstren, utan därjämte till sin grundform egendomlig och enastående. Det mäktiga centraltornet och den kolossala murtjockleken i den icke stora kyrkan göra denna till en så märklig byggnad, att man sväriligen kan uppvisa dess släktskap med någon annan kyrklig byggnadsform i Norden.

Templet anses vara byggdt i början af 1100-talet och består af så att säga fyra smala flyglar, hvilka sammanlöpa i det torn, som bildar templets kärna.

Den östra flygeln innehåller altaret, den västra åter orgeln samt de båda öfriga platser för åhörarna. I korsningen mellan östra och södra flygeln befinner sig predikstolen. Altarprydnaden utgöres af mycket vackra träskulpturer samt målningar; i midten är en afbildning af den korsfäste Kristus. För öfrigt prydas kyrkans väggar af en del bibliska scener samt af apostlarne, hvilka likaledes äro utförda i träskulptur. Af stort intresse är äfven den under predikstolen stående dopfunten med sina sniderier.

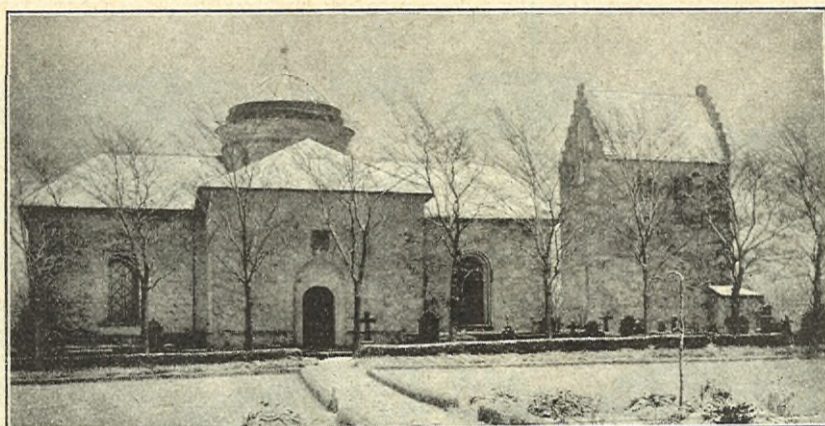
Vi meddela här invid ett par bilder af det karaktäristiska templets såväl yttre som inre, tagna af vår specielle Malmö-fotograf hr M. Frick.

DEN GAMLA GÖKKLOCKAN. SKISS FÖR IDUN AF ROSA FITINGHOFF.

FRU LISBETH stod framför trymån i sin smakfullt inredda salong. Hon fäste just fast en mångskiftande fjärl uti sitt väl friserade hår och smålog halft omedvetet åt sin egen bild, då hon gaf den en mönstrande blick.

Ja, hon var nöjd med sig själf, det måste hon medgifva. Klädningen af tunnaste paljettyll föll mjukt och smekande efter hvarje hennes smidiga rörelse och gaf hela hennes lilla varelse något lockande, trolskt.

Ja, detta att locka, aldrig själf blifva fångad, utan endast locka, — det var det,

ETT ENASTÅENDE BYGGNADSMÄRKE: VALLEBERGA KYRKA I SKÅNE.
TILL HÖGER KLOCKSTAPELN. M. FRICK FOTO.

hon gjort nu de sista åren och med lysande framgång.

Fru Lisbeth stirrade begrundande in i sina egna mörkskimrande ögon.

Men var det så säkert detta, att aldrig hon också skulle blifva fångad? Var det inte det hon rent af ville — eftersträfvade — omedvetet förstås!

Och var det inte just nu i kväll på balen, hon visste, att hon skulle träffa den, som var starkare än hon?

Hade hon inte redan lofvat att komma dit för hans skull, endast för hans skull, och var det inte därför hon ville vara vackrare än någonsin!

Hon böjde hufvudet och smålog segerstolt åt den lockande bilden i spegeln. Med ens for hon ihop likt ett skrämmt barn och blef blek ända ut till läpparna.

»Åh, den gamla gökklockan, hur den skrämde mig, jag har blifvit nervös, märker jag!» Hon ryckte helt brådskande till sig de långa silkesvantarna, som lågo på bordet bredvid.

»Redan åtta.» Hon gick fram till ringledningen för att ringa på jungfrun och fråga, om vagnen var kommen, men stannade med handen, redan halfvägs lyftad för att ringa.

Hvad mena far och mor med att just nu skicka gökklockan? Gökklockan, som var det käraste de numera ägde uti sitt hem, som de fått i lysningspresent från mormodern, och som modern åter i sin tur fått af sina föräldrar.

DET INRE AF VALLEBERGA KYRKA. M. FRICK FOTO.

I går på fru Lisbeths födelsedag hade klockan kommit, men hon hade då nätt och jämnt hunnit se åt den, upptagen som hon hela dagen varit af gäster, endast hunnit göra den anmärkningen för sig själf, att den förefallit så gammalmodigt klumpig och tarflig, jämfördt med alla de nya moderna möbler, som den nu var omgifven af.

»För hvar gång göken visade sig och med sin röst förkunnade, att åter en timme af lifvet förgått, skulle hon tänka på hvad hon under den tiden handlat och tänkt,» skrefvo föräldrarna.

Hu, så fruktansvärdt ansvarsfullt lifvet då blefve, om man jämt skulle vara tvingad att tänka! Fru Lisbeth suckade otåligt och vände dröjande, motsträfvigt sina steg in till salen, där den gamla klockan stod och med sitt stilla enformiga tick-tack liksom återgaf hjärtats jämna slag.

Fru Lisbeth sjönk ned i den låga skinnklädda korgstolen och gömde hufvudet i de små hvita, välskötta händerna.

Det var som om hon åter varit liten. Hon såg sig själf springa omkring därute på landet, lekande med syskonen eller statbarnen, hoppande i höet uppe på logen, ryktande korna eller ridande hästarna i vall under de ljusa, milda sommaraftnarna. O, hur det doftat af klöfver och vallmo, af skogen och själfva jorden, — och huru lyckliga och sorglösa de varit!

Och de långa, långa vinteraftnarna, sedan läxorna voro öfverstökade! Huru de suttit samlade omkring det runda bordet i hvardagsrummet, medan far eller mor läste högt för dem ur någon rolig bok, ända tills den kära göken i klockan visade sig och förkunnade tioslaget. Men då var det obevekligt slut med läsningen, vore man aldrig så midt i det mest spännande momentet i boken.

Sedan, litet längre fram, huru förtjusande roligt var det inte att i smyg iakttaga de stora nyförlovade systrarna, taga del i tillrustningarna till deras bröllop, festerna under själfva högtidsdagarna. Sedan kom tomheten, då de foro, deras »resor» voro dock ej långa, endast några mil bort lågo egendomarna, där de skulle framlefa sitt lif.

Huru lugnt lyckliga voro de inte, bägge paren. Fru Lisbeth mindes, huru hon tyckt att de liknat ett par lugna väl inkörda och ryktade parhästar med en gammal säker kusk, hvilken så väl visste hvilken väg de hade att gå. »Kusken det är deras åsikter och principer, förstär väl mor,» hade hon sagt en gång, då hon varit och hälsat på hos dem. »Men jag, — å, jag vill inte ha det så, jag ville springa en ny väg, som hvarken jag eller någon annan visste hvar den slutade, och ingen kusk skulle någonsin råda för mina vägar.»

Men modern hade sett så förskrämt på henne och sagt:

»Lisbeth, Lisbeth, så du talar, förstär du då inte, att hästarna må nu vara huru ystra som helst, men kusken skall alltid veta hvar väg han bär, han skall det alltid vara, som med säker hand och tömmer styr den väg han vet vara den rätta!»

Den gången, då de fått bref ifrån faster Charlotte, att hennes son Klas skulle skiljas vid sin fru, huru förtviflade både far och mor blifvit!

»Att något sådant skulle hända i vår släkt, huru var det möjligt,» hade far sagt med en röst, full af indignation öfver sin sårade släktstolthet.

Lisbeth mindes moderns ljusa, milda tonfall, då hon svarat: »Jo du, de ha bott i en stor stad, där ljudet af människorna är så starkt, att de ej kunna höra sina egna hjärtans röster. Och så, — tillade modern helt meningsfullt — »ha de inte haft någon gökklocka, som med sin röst varnat dem för frestelser eller bannat dem, då så har varit af nöden, lika litet som berömt dem, då de varit berömvärda. Minns du inte, att min mor sade, när vi fingo den gamla skatten, att hade inte den klockan varit, så skulle nu hela hennes lif varit ett ödelagd lif? Hon hade alltid en känsla af att det var något lefvande, aktgifvande och skyddande hos den. Därför, vet du, skulle jag aldrig, nej aldrig vilja skiljas ifrån vår förstående vän där borta.» Och så hade modern vinkat bort åt klockan till.

Sedan blef hon stor, riktigt stor, Lisbeth, och fick »vara med» på slädpartier och haler. Så förtjusande roligt hon haft, huru hon

tyckt att alla voro snälla och rara, som ville dansa med henne, och så barnsligt förtjust hon emottagit det allra minsta lilla vänliga ord.

Då »han», idealen, sedan kom i hennes väg, huru ofattligt det var detta, att en sådan fin allvarlig man skulle kunna älska henne, »lilla obetydliga landtrolla». Ingen af alla, hon förr träffat, hade varit som han. Han var så god, så klok, så fast, hon kände sig glad och smickrad öfver att just en sådan man skulle kunna älska henne, ty huru »stor» hon än var, kände hon sig ändå alltid vara yngsta syster.

Far och mor bådo henne betänka sig väl, det var ett allvarligt steg detta, ett steg för hela lifvet.

Men Lisbeth behöfde ej betänka sig, aldrig skulle hon kunna älska någon annan! Och så detta spännande nya, att få resa långt bort till en stor stad, att få se en ny värld, inte beständigt densamma, som hon skådat ända från det hon var litet barn.

Men hon tänkte dock mest på, hvilken utmärkt idealisk hustru hon skulle blifva, graf så många heliga löften till sig själf, huru lycklig och nöjd hon skulle göra honom. —

Och så efter en mycket kort och liksom i en dröm förgången förlofningsstund kom bröllopet med allt arbete och bestyr, och strax därefter den första långa resan ut i lifvet.

Så kallt och ödsligt och förfärande det kändes ändå att lämna sin trygga lilla barndomsvärld bakom sig och komma ut ibland idel nya människor, aldrig möta ett bekant ansikte, — hon som förr nästan aldrig skådat ett främmande sådant.

Fru Lisbeth smålog, ett skälfvande vemodigt leende, då hon mindes sina första stappande försök uti lifvet. Men stegen blefvo snart säkra, hon behöfde ej längre den stödjande, hjälpande handen.

De första åren, innan stegen ännu voro så själfmedvetna, hvad de hade haft det trefligt om kvällarna, Mauritz och hon, i deras »varma lilla bo», och hvilka ljusa framtidsdrömmar de drömt, när de lekt och jollrat med lille Oskar. — Och om söndagarna, då mannen var mera ledig från arbetet, hvilka långa härliga promenader de gjort, hvad han då alltid vetat att berätta och lära henne mycket, som hon aldrig förr hört, och så kärleksfullt rädd han alltid varit om henne! Hvilken ljuf, trygg känsla hon haft vid hans sida! Och nu?! — Hon ryste till. *Hvems var felet?* —

»Jo mitt, endast mitt.» Hon såg allt i ett klart, skarpt ljus. »Det var jag som först drogs med i den yrande vilda sällskapsfloden, jag, som ville vara lik »alla de andra», jag som ville ha stor våning, som inte kunde reda mig utan minst två jungfrur, som ville »se igen» på samma vis som vi själfva blefvo sedda. Det var för min skull som Mauritz fick lof och att forcera sitt arbete, som han blef trött, förbi, en retlig moralpredikant, som jag ofta kallade honom!

Det är för min skull som han fallit af och ser så förtvifladt hopplös ut, när jag gång på gång helt flyktigt varit inne hos honom för att säga adjö.

Han har hvarken haft tid eller lust att offra sitt lif på baler och supéer, men jag — jag skulle ju »få göra som jag ville», hade han en gång sagt, och jag har velat roa mig, tänkande att något endast fanns utom hemmet, och därför har jag jagat från fest till fest lik en glänsande dagslända! —

Fru Lisbeth ryste till och lät händerna sjunka ner i knäet. —

»Ja, en dagslända, just en dagsländas lif har mitt varit, utan någon ansvarstanke. Glömt man, barn och hem har jag gjort! —

Det känns, som om jag stått och sett ner i en vild medryckande ström och af bruset blifvit fångad och yr, så att jag varit nära att störta i och dragas ner af hvirflar och vågor, men just i sista minuten ljud en kär, välbekant röst från barndomen, och ryckte mig ur förtrollningen.»

»Frun, klockan är half nio och vagnen har stått och väntat sen klockan åtta.»

Fru Lisbeth ryckte till och stirrade på den inträdande jungfrun, förskräckt som om hon helt plötsligt fått se ett spöke.

»Vagnen.» — Fru Lisbeth kände det som om hon långt, långt borta hört bullret af en annalkande lavin. — »Vagnen? — Ja, ja det var sant, jag skall ju bort!» Hon reste sig mödosamt upp ur korgstolen, men blef stående stilla och stirrade på den lilla dörren i klockan, hvilken hastigt öppnade sig för att låta göken titta fram och bökande ropa ut halfnioslaget för att därpå lika hastigt försvinna.

Fru Lisbeth strök sig med handen öfver pannan och ögonen, liksom ville hon stryka bort en slöja, som skymde hennes blick.

Och med ett beslutsamt drag omkring den anars så vecka, men fylliga munnen vände hon sig till den ännu väntande tjänarinnan samt sade med

fast röst: »Säg åt kusken, att han får köra sin väg, jag far inte.»

Då hon blifvit ensam, smålog hon till hälften vemodigt, till hälften humoristiskt.

»Jaså, det är så här det känns att vakna till lifvet igen efter att ha varit skendöd! Men tänk så mycket jag nu har att taga igen af min förlorade tid! Nej, inga dumma tankar längre!» Fru Lisbeth gick med raska steg in i sängkammaren och bytte med feberaktigt brådskan baldräkten emot en mörk yllekädnad.

»Ett förkläde skall jag också ha, det hade jag alltid där hemma, men jag tror knappast jag äger något nu. Jo visst, jag vet,» hon föll på knä och letade fram ett förkläde längst ner i en puff. »Den dräkten där borta, den är lik sällskapsnöjena, den skimrar och lyser, men man fryser i den, då däremot den jag nu bär är som själfva hemlifvet, kanske lite enformigt tung, men stark och varm och hållbar i alla skiften.»

När göken nästa gång stack ut sitt hufvud för att förkunna det åter en halftimme gått, borde han kommit af sig i pur förvåning öfver hvad han såg. Men det gjorde han inte, utan med samma outgrundligt entoniga röst och samma bekräftande nickningar som vanligt såg han ner på det hela.

Men då fru Lisbeths man med dröjande tvötta steg kom gående ifrån sitt rum och öppnade dörren till salen för att, som oftast nu för tiden, ensam intaga sin aftonmåltid där, blef han stående förvirrad, bländad, som såge han en drömsyn.

Där inne var ju hela rummet, som annars brukade vara ytterst sparsamt upplyst, liksom ett haf af ljus. I kakelugnen brann en sprakande brasa och på bordet stodo doftande hyacinter och rosor. Men det underbaraste af allt, bakom den rykande samovaren stod fru Lisbeth själf, röd af ansträngningen att hinna få allt färdigt, tills mannen skulle komma, samt med en ljus, varm blick i sina ögon.

»Men, Lisbeth, hvad skall detta betyda? Du skulle ju bort? — Jag förstår inte ...»

»Nej, du kan ingenting förstå», sade fru Lisbeth och slog sina mjuka armar omkring sin makes hals samt lutade sitt hufvud intill hans. »Du kan ingenting förstå, min älskade! Men fråga göken nästa gång han visar sig, för han vet det!»

Och fru Lisbeth sände en varm blick till klockan, där den med sitt tick-tack från väggen ackompanjerade tekökets muntra puttrande och brasans sprakande och liksom satt bouquet'en på den stämning af ljuf hemtrefnad, som med ens bredde sig i det ljusa rummet.

MARGARETA CECILIA KARINEN.

DET ÄR här invid ett rätt egendomligt porträtt, Idun bjuder sin läsekrets: bilden af en bondhustru från Tornedalen. Kvinnorna i öfre Norrland lefva eljes icke under sådana förhållanden — särskildt naturligtvis allmogekvinnorna — att deras lifsgärning blir af större allmänt intresse eller kan göra anspråk på en allmän uppmärksamhet. De äro rastlösa, tidigt utslitna arbeterskor, lefvande i skymundan. På dem kan med allt skäl tillämpas, att lifvet var idel möda och bekymmer, äfven när det fram någorlunda skonamt.

MARGARETA CECILIA KARINEN.

En undantag från denna regel, som gör att man nedåt landet endast af ytligt hållna skisser och berättelser känner de stråfsamma och oförtrotta norrländska bondkvinnorna, är »Karisens värdinnan», bonden Karinsens i Hietaniemi maka Margareta Cecilia Mörtberg, beryktad i Tornedalen samt vidare nedåt Sverige och äfven i norra Finland för sin ovanliga förmåga att genom massage-behandling bota sjukdomar, särskildt reumatiska, men äfven inre åkommor. I fråga om att läka benbrott och återställa vrickningar är hon mästarinna. Ofantligt många lidande — också dem, inför hvilka läkarna måst bekänna sin vanmakt — har hon bragt bot och bättring. Hon tyckes rent af besitta »den heliga kraften», och när vid ett tillfälle en frisinad prästman fäste hennes uppmärksamhet vid att hon syntes äga samma förmåga som hypnotisörerna, lär ett leende spelat öfver hennes drag, såsom om hon velat säga: »du anade det!» Samma person, som länge känt henne, säger i ett bref: »naturen har lärt henne konsten

och med denna förenar hon en ovanlig förmåga att behärska sina patienter.»

Om finnarnes »magiska medicin», *De arte magica Fennorum*, eller detta för trolldomsbegärfning af gammalt beryktade naturfolks sällsamma förmåga att under ångbadet i *sauna* eller badstuga bota allehanda sjukdomar, har man både på latin och svenska skrivit åtskilliga lärda saker. Bättre än böckernas vittnesbörd är emellertid den personliga erfarenhet, som en mängd lyckligen hulpan människor i tacksamhet kunna framlägga. Signerierna under badstubadet äro väl nu längesedan komma ur bruk, men däremot lefver än å ena sidan själfva denna ypperliga badform, å andra sidan massagebehandlingen i badet eller i hemmet. Karises-värdinnan (man talar i finnbygden om en bondhustru under namnet bond- eller gårds-värdinnan) är en massös, som i det nordliga landet står i ett utomordentligt anseende för händighet och skicklighet i nämnda konst, som länge varit odlad och gängse inom hennes släkt. Hennes hem är ofta fylldt af patienter från när och fjärran, och åtskilliga alldeles underbara kurer berättas ur hennes praktik.

Redan hennes farmor, gästgifvarehustrun Cecilia Mörtberg i Matarengi (Öfver-Torneå) — född den 1 februari 1783 och död den 19 december 1858 — har varit vida känd för sin förmåga att genom massage bota understundom äfven sådana sjukdomar, som allmänt förmenats vara obotliga. Från vidt skilda håll i Sverige och Finland reste man till hennes hem för att söka hjälp i sina lidanden. För allting säges hon ha vetat råd och varit synnerligen skicklig i att läka benbrott. Sonen, Abraham Mörtberg, född 8 juli 1811 och död 10 december 1891, gästgifvare i Matarengi, var också kunnig i moderns yrke, ehuru han icke torde ägt samma omfattande praktik. Dotter till denne är den för Idens publik nu föreställda *Karisens värdinna* (*Karisens emäntä*), som anses vara minst lika skicklig som sin farmor, utöfvar en mycket vidsträckt praktik och har två döttrar, som synas hafva ärfvt den i släkten af gammalt inneboende läkarebegärfningen.

Margareta Cecilia Mörtberg, som är en anspråklös och hjärtegod kvinna, gifte sig den 10 oktober 1866 med bonden Karinen i den långa Torne älf belägna Hietaniemi socken, där hon ännu är bosatt, ehuru hon emellanåt gjort resor för att med sin odlade blick och framgångsrika omvårdnad bispunga en eller annan lidande i kustlandet.

HUGO SAMZELIUS.

DE NORSKA KADETTERNA I TURKARNAS STAD. BREFKORT TILL IDUN FRÅN KONSTANTINOPEL.

Den 25 januari 1904.

DET NORSKA SKOLSKEPPET Ellida befinner sig sedan några dagar i Konstantinopels hamn. Kadetterna ha under sitt uppehåll härstädes varit föremål för mycken uppmärksamhet. Sultanens egna vagnar, som dagligen stått till deras disposition, ha fört dem från den ena af stadens många pittoreska sevärheter till den andra. Och de ljuslagda nordiska ynglingarna ha kommit mängen att vända sig om och fråga: »hvarifrån äro de?» Och svaret: »långt bortifrån Norden.» På Selamlük blefvo de presenterade för sultanen, hvarvid ordnar utdelades.

I lördags var en präktig fest anordnad på persiska ambassaden till Ellidas ära. Som bekant har prins Mirza Riza Khan, nuvarande persiske ambassadören härstädes, för tvänne år sedan varit ackrediterad i Stockholm.

Ambassadens ståtliga palats är beläget i Stamboul, den muhammedanska delen af staden med en härlig utsikt öfver Gyllene hornet, där de tusen skeppen segla mellan Asien och Europa. Allt hvad Konstantinopel har att uppvisa af europeisk och orientalisk prakt var här samlat. I de stora salongerna syntes den förnäma världen från Péra i frack och parisertolett bredvid Stambouls notabiliteter i grön turban, röd turkmössa och lamm-skinnskullah. Festen inleddes af en splendide dejeuner, där sällsamma fiskar från Svarta hafvet serverades på långa silfverfat och stekta fasaner och den s. k. persiska »gyllene Pilawen» frestade gästerna, medan den doftande rosenkonfityren från »sterland täflade med franska delikatesser.

Prins Mirza Riza Kahn höll därvid ett tal till konung Oscar II:s ära, hvarvid han bland annat yttrade följande: »Jag har i dagarna avslutat ett poem, behandlande människolifvets varaktighet. Enligt fysiologiens lagar kan hvar skapad varelse lefva fem gånger så länge som hans utvecklingsstadium. Som nu människokroppen utvecklats sig

Förnämsta tvättmedel

Äro och förblifva dock vid finare tvätt

HYLINS Ekonomi-Tvål

och vid gröfre tvätt (byk)

HYLINS Prima Tvätt-Tvål

fullt vid 25 års ålder, bör man multiplicera 25 med 5 för att erhålla människans fulla lifslängd. De första 25 åren äro därför utvecklingens period. De följande 50 åren äro ungdomsåldern. Vid 75 år har den mogna åldern inträdd. Och först vid 125 år är man gammal. Som i dessa dagar konung Oscar firat sin 75-åriga födelsedag önskar jag, att han äfven en gång vid fyllda 125 års ålder må lyckligt ingå i sin *ålderdom*. Och sålunda må han visa mänskligheten, att min poesi är verklighet, och dedicerar jag härmed mitt poem till hans majestät Oscar II.»

Den lyckade festen slutade med en musikafdelning, där bland annat den vid ambassaden anställda persiska musiken lät höra sina underbara instrument. Mellan musiknumren besökte gästerna prins Mirza Riza Khans rika samlingar. Bland de inbjudna märktes svenske ministern härstädes, baron Beck-Fries, och vice konsuln greve Birger Mörner.

Cric-Cric.

MELINS STENOGRAFI I FEM LEKTIONER.

DEN TID är förbi, då stenografien var en färdighet, nyttigt blott för yrkesstenografer. På de mest skilda områden gör sig nu behovet gällande af att kunna skriva fortare än det med vanlig skrift är möjligt.

Vi tro oss därför göra många af våra läsare en verklig tjänst genom att här i fem lektioner göra det möjligt för dem att på egen hand lära sig Melins stenografi.

Ja vi tro, att det äfven för den, som på grund af ringa skrifögromål aldrig tänker blifva stenograf, kan vara af intresse att få ett begrepp om, hur en snabbskrift är hopsatt; och hvar och en som ordentligen genomgår dessa fem lektioner skall förvånas öfver hur mycket enklare, än man i allmänhet föreställer sig, ett stenografiskt system kan vara.

Dock må ingen föreställa sig, att han är verklig stenograf, därför att han kan läsa och skriva stenografi, ty för att handtera de stenografiska tecknen med sådan lätthet som behöfves för att kunna följa en talare, fordras naturligtvis mycken och långvarig öfning. Detta bör emellertid icke afskräcka någon från att lära stenografi, ty efter några veckors öfning skrifer ni fortare än med vanlig stil, och om ni sedan blott vid alla möjliga tillfällen vill använda stenografi, så får ni ju den ytterligare behöfliga öfningen, utan att därpå nedlägga någon särskild tid; så småningom ökas er förmåga att skriva fort, och en vacker dag är ni en skicklig stenograf.

FÖRSTA LEKTIONEN.

Vokaler

/ / — — — —
e ä o ö a i

Konsonanter

• o r s p e l r r
n h m h k g ng s t

1) Tecknen för »e» och »ä» skrivas nedifrån uppåt.

De melinska ljudtecknen hopfogas till ord helt enkelt genom att omedelbart förenas, och deras betydelse är absolut oberoende af deras ställning till skriflinjen.

Dubbelkonsonant utmärkes genom tryckning (teckenförstärkning), som vid hastig skrifning må utelämnas. I de sällsynta fall, då tvänne i samma riktning dragna tecken skola förenas, göres mellan dem ett litet hack.

Inga andra regler! Inga undantag.

Exempel.

r r — — — s s
na ära oro al lra lära
v s o r z z
mera hem lam ormar mamma
r r s s r r
Emil Alma har här hamma
e e s s r r r r
haka lik mark Maria mager
e e r r r r r r
inga ängra ed dem dit
r r r r r r r r
kala Simma draga koka krama
r r r r r r r r
Ararat Semohat addera akadem

Sedan ofvanstående exempel noga genomgåts, bör ni till stenografi öfverföra nedanstående ord hvilka i nästa nummer af Idun återfinnas på stenografi: är ler lär mara mala alla mil lim lilla rara rem ram ramar mål harm ko ok haka aga laga äga ringa dag glad leda lida mata meta mäta mitt hitta tinga timmar marmor amma melodi Irma Elma Hilda.

(Forts.)

RUNEBERGS-LITTERATUR.

HUNDRAÅRS DAGEN af Johan Ludvig Runebergs födelse har att uppvisa icke mindre än trenne biografiskt-litterära studier öfver den store skalden, hvar för sig beaktansvärda tillskott till den Runebergs-litteratur, af J. E. Strömborg, C. R. Nyblom, C. G. Estlander m. fl., vi redan tidigare äga. Främst bland dessa, med hänsyn till såväl hela anläggningens monumentalitet som utförandets motsvarande storlinighet, är att nämna professor Werner Söderhjelm's på uppdrag af Svenska Litteratursällskapet i Finland utgifna monografi: »Johan Ludvig Runeberg, hans lif och hans diktning», af hvilken första bandet i dagarne utkommit (i distribution för Sverige på Wahlström & Widstrands förlag). Den ståtliga volymen — närmare ett halft tusental sidor i stor oktav — omfattar det första stora skedet af Runebergs lif och skaldskap, från barna- och skolåren i Jakobstad, Uleåborg och Vasa, genom akademitiden i Åbo och — efter universitetets flyttning — Helsingfors till lektorsutnämningen år 1837 och afflyttningen till Borgå. Med vetenskapsmannens grundlighet och vida vyer förenar det intressanta arbetet den utmärkte skriftställarens underhållande framställningskonst, hvilket gör det i bästa mening populärt och lifligt spänner förväntningarna på den ännu återstående delen.

Mindre omfångsrik till anläggningen, men därför icke mindre beaktansvärd och särskildt som folkbok synnerligen lämplig, är lektor Eliel Vests i Vasa »biografiska teckning» Johan Ludvig Runeberg, hvilken, försedd med skaldens porträtt, vyer från hans skilda hem, autografer m. m., i en i och för sig

ingalunda oansenlig volym på öfver 300 sidor utgifvits från Alb. Bonniers förlag. Äfven här ryckes läsaren med genom en liflig och målande stil, som intet ögonblick låter intresset slappas, under det förf. fogar drag till drag af den store diktarens lekamliga och andliga bild, till dess den står inför oss lika hög och helgjuten som den af sonen-bildhug-garen formade bronsstoden vid Helsingfors esplanad, »dock icke förnämt nedblickande, aristokratiskt ensidig, utan kärleksfullt förstående, en folkets, de ringas och försakandes vän».

Vår framstående essayist och litteraturkritiker hr Hellen Lindgren slutligen är det vi ha att tacka för, att äfven Sverige, det gamla moderlandet, på bemärkelsedagen fått fästa en värdig litterär hyllningskrans vid sockeln af sin ryktbare ättlings minnesstod. Johan Ludvig Runeberg, ett skaldeporträtt, lyder titeln å hans nyss utkomna bok (Ljus förlag). Om själfva upphovet och den ledande tanken för sin framställning säger författaren själf: »Att Runeberg är ungdomens skald är nog sant, men han är i lika hög grad den mogna ålderns diktare. En bok, som vill i korthet och populärt skildra hans livsverk och hans personlighet, måste hålla i sikte dessa bägge synpunkter, den får hvarken utelämnas det ungdomliga hos honom eller denna andliga mognad, som är så storartad, så klassisk och monumental. Och kanske har Runebergs minne lidit ej så litet af, att han blifvit för mycket skolskalden, som kommenterats och lästs på läxtimmarne.»

Utän tvifvel har förf. endast allt för rätt häri. Redan för några år sedan vid sina i Stockholm hållna föreläsningar på borgarskolan fann han också okunnigheten så förvånande både om diktarens egendomliga personlighet och om idéströmningarna i hans skaldskap, att han fattade föresatsen att till årets Runebergs-jubileum utgifva en bok, som kunde tjäna som en vägledning och en inblick, njutbar lika väl för den mognare ungdomen som de äldre och med något litet af den hänförelse, som meddelar sig från de rätt förstädda dikterna och skaldens egen flärdlösa personlighet. Euhvar, som tar del af hr Lindgrens verk, skall också med tacksam glädje erkänna, att han väl fyllt sin vackra uppgift och att från sidorna af hans Runebergsstudie sveper en värmande fläkt af besjälad förståelse och smittande entusiasma.

J. N.-G.

PRÄSTEN I SATARAGUNDA. BERÄTTELSE FÖR IDUN AF MARIA JOUVIN.

DETTA HÄNDE SIG, när min farbror var präst i Sataragunda socken.

Prästen i Sataragunda prästgård hade flere egenheter (d. v. s. han var ej lik annat folk), och för att säga sanningen hade min farbror verkligen ganska fantastiska åsikter och icke minst i de stycken, som gällde religion och religionsväsen. Han var rent af presbyterian och ville bland annat, att t. ex. mässan med därtill hörande ceremonier skulle inskränkas så mycket som möjligt, och att den på intet vis finge anses som en religionshandling; själf ansåg han den både afgudisk och hednisk och ville absolut ha bort den, och det var just under den sommar jag här vill tala om, som han hade föresatt sig att göra de mest genomgripande förändringarne vis à vis gudstjänsten i Sataragunda kyrka.

Denna sommar kom jag just att vistas i Sataragunda prästgård, ditskickad af min far för att i denna aflägsna och till intet äfventyrligt frestande ensamhet förkofra mig i några ämnen, i hvilka jag var ohjälpligt efter. Jag var gymnasist den gången.

Sataragunda prästgård låg idylliskt vackert intill en videbevuxen, smal, slingrande å vid utkanten af socknen, men omgifningarna voro dystra och gäfvö ett nordländskt landskaps beklämmande och tunga intryck. Som min farbror varit här under åtskilliga år, hade han haft tillfälle att ordna litet af hvarje efter sin egen smak, och prästgården föredde därför någonting ganska originellt; det gamla corps de logis'et var för länge sedan öfvergifvet — en utom all beskrifning förargelseväckande anblick för församlingsborna

— och ett nytt boningshus uppfördt vid utkanten och alldeles intill ån i den nya trädgården.

Min farbror hade under sin tidigaste ungdom ifrigt ägnat sig åt och studerat skilda länders arkitektur och särskildt den österländska och gammalbyzantinska primitiva stilen i Rysslands äldsta kyrkor och kloster, och denna utpräglade smak för ett område, som egentligen borde blifvit hans verksamhetsfält, följde honom genom åren och tog sig icke minst uttryck i prästgårdens nybyggen, som verkligen företedde en afgjordt orientalsk prägel, uppförda som de voro af ohuggna stockar och med gröna svängda tak och förgallrade svalgångar.

Men kanske var det också det yttre landskapets karaktär, som han tyckte behöfde lifvas upp litet, och ej blott en under många år undertryckt fantasi och smak, som togo sig uttryck i dessa nybyggda hus af afgjordt asiatiskt skaplynn, hvilkas skarpa, mogna färger redan på långt håll drogo blicken till sig. Den östra sidan af hufvudbyggningen, som var utsvängd i en djärf halfcirkel, hade emellertid — ett grymt ödes ironi — blifvit struken med äkta svenskartadt rött — »bondsk rödfärg» kallade farbror färgen — af brist, när tillgången på de lysande utländska färgerna tagit slut och han ej haft råd till att rekvirera nya sådana. Jag vill här blott tillägga att denna s. k. »aula» med sina svenskröda, tunnstrukna väggar verkade synnerligen barbariskt asiatisk. Till slut och till råga på det allmänna missnöjet lät han i den äldsta delen af trädgården uppföra ett lusthus, — ett litet tempel i kinesisk stil — eller liknade det kanske snarare en mandschurisk pagod, — och härinne var det, han på de korta fristunder han unnade sig, var sysselsatt med att för tryck fullborda ett arbete, som under många år sysselsatt honom: »planordningen i den byzantinska monumentala byggningen, med dess färgprakt och linjeornament.»

*

Genom en djup, skum dal, där åsarne trängde sig så nära samman, att det knappt gafs plats för den smala körvägen i dalbotten, nalkades jag en stilla kväll strax efter midsommar Sataragunda prästgård, redan på långt håll varskodd om dess närhet genom det kinesiska lusthusets förgyllda tak, som i aftonsolen blixtrade fram mellan en hel skog af vilda, blommande körsbärsträd.

Utom mig hade prästen i Sataragunda denna afton redan mottagit en annan gäst, den enda dottern, som efter moderns död uppfostrats fjärran från hemmet och nu återkommit för att stanna där.

När jag kom fram till gården, hade man, ehuru det ej var sent, redan gått till hvila, endast farbror själf var ännu uppe, mötte mig vid trappan och välkomnade mig samt förde mig in i husets långa, låga sal. Sedan han ännu en gång bedt mig vara välkommen och uppmanat mig att förse mig af det rikligt dukade bordet, började han oroligt vanka fram och tillbaka mellan den öppna, murade spiseln och den låga ingångsdörren med de grönmålade tvärbjälkarna omedelbart under takpartiet.

Medan jag satt till bords, hade jag godt tillfälle att betrakta honom.

Vi hade aldrig träffats förr, min fars ende bror och jag, och man kunde ju tänkt sig, att det naturligaste nu varit, att han frågat efter och gjort sig underrättad om de enda släktingar han hade i världen, sin bror och dennes familj; så var dock ej fallet. Med oroliga steg mätte han rummet fram och åter,

stannande då och då för att med handen öfverfara de egendomliga, djupfärgade sniderierna öfver de låga, smårutade fönstren. Rörelserna voro nervösa och flyktiga, och figuren föreföll i anseende till rummets ringa höjd skenbart lång och var mycket mager; ansiktet var skägglöst och af en bleknad, gul färg, ögonen svarta, genomträngande, med lysande, feberaktiga pupiller.

Plötsligt stannade han midt framför mig på andra sidan bordet, och de svarta ögonen liksom sökte botten af min unga själ.

»Om du skulle hjälpa henne att trifvas här, så att hon stannade!»

Och han började åter sin gång bordet rundt.

»Jag tror aldrig, att hon skall komma att trifvas här,» fortsatte han, »jag är öfvertygad därom, jag såg det med detsamma; hon var icke heller nöjd med den nya bostaden, och ändå har hon fått det vackraste rummet med den härligaste utsikten. Men,» och han stannade åter framför mig, »hon är född och har tillbragt hela sin barndom i det gamla huset, ser du, och modern dog där, därför finnes det väl vissa nervtrådar, som draga henne dit.»

Han tycktes rent utaf ha glömt, att jag var en främling och nykommen; alla hans tankar rörde sig uteslutande kring den återkomna dottern.

»Du måste i alla fall hjälpa mig med det här,» fortfor han, »du måste lofva mig det! Du spelar ju bra fiol, skref din far, Babette älskar musik lidelsefullt, hon ville ju gärna ha ägnat sig helt däråt, men — nåja — det har varit så mycket utgifter,» han gjorde en betecknande gest, »det kostar pengar att bygga hus, ser du, min gosse; i alla fall har jag lyckats skaffa henne ett utmärkt instrument, nåväl, ni skola musicera tillsammans, och Babette skall i denna förströelse finna det mindre ödsligt här i Sataragunda.»

Jag visste ej alls, hur gammal min kusin var, min far hade väl nämnt något därom, men jag hade ej fäst mig därvid, då jag ej alls vetat att vi skulle träffas, men när jag tänkte på mig själf, blef jag ganska betänksam, jag — en ung gymnasist — som långt hellre gick på äfventyr — på språng efter räf och lo — än jag hade lust att sällskapa med en ung flicka, hon måtte nu ha varit aldrig så musikalisk. Jag mumlade emellertid några blygsamma »ja» till min farbrors önskan, hvarpå jag reste mig från bordet och blef följd till en annan mindre byggnad tvärs öfver gården, där gästrummen voro belägna och där farbror omedelbart lämnade mig efter att ha bjudit mig god natt.

När jag krupit till kojs, gjorde min ungdomliga hjärna några minuters betraktelser, först öfver den underliga stolpsängen med de grinande faunhufvudena under det snidade taket, som tycktes önska mig en allt annat än lugn natt, och så öfver allt annat underligt och ovanligt jag sett af byggnader och husgeråd i detta det underligaste af alla hus, och sist — men icke minst — öfver att jag ej, som jag trott, skulle få sköta mig själf som jag ville här borta i ensamheten, utan vara tvungen att sällskapa med en ung dam. Och jag somnade med en tung suck.

Jag behöfde dock ej alls ha fruktat någonting i den vägen, ty hade jag väntat att träffa min kusin Babette följande dagen, så hade jag misstagit mig; hon syntes hvarken till då eller de därpå följande dagarne. Och farbror träffade jag blott under måltiderna och äfven då oregelbundet; det föreföll nästan, som jag varit ensam i det underliga huset. Det blef således godt om tid att i ostördt lugn kunna läsa och att sköta mig efter min

egen smak, men hur det var, började äfven mina unga nerver att ta intryck af detta dofva lugn, som hvilade öfver Sataragunda prästgård.

Fastän socknen var stor, kom jämförelsevis ej mycket folk till gården, och de som kommo voro blott sådana, som nödvändigtvis tvingades till prästgården; det var som man dragit sig för att närma sig de lysande byggningarna.

Någon gång mot natten kom dock en eller annan vandringsman, någon enslig vagabond, som hemlös färdades kring vägar och stigar och som visste, att han skulle finna en bädd, en mugg mjölk och ett mjukt bröd i Sataragunda prästgård.

Tiden gick; fjorton dagar hade jag redan tillbringat i Sataragunda prästgård, men Babette hade jag ej ännu sett, och sedan den första kvällen hade farbror ej heller talat något om henne. Men för hvarje dag, som gick, syntes han nervösare och blekare. Jag visste icke hvad jag skulle tro, ibland undrade jag, om Babette var sjuk; eller hade hon kanske mig ovetande åter lämnat hemmet. Jag ville också gärna ha frågat farbror något därom, men kom mig ej för, jag kände honom så litet, och hans ansikte blef med hvar dag allt mera lidande och allvarsamt.

En kväll, då jag efter mina ströftåg kring bygden återvände genom den gamla trädgården, fann jag honom i lusthuspagoden, sysselsatt med sitt manuskript om planordningen i den byzantinska byggnadskonsten. Då jag strök förbi under det blommande guldregnet utefter det lilla templet, hörde han mig och ropade in mig.

»Du går för dig själf, min gosse, och det kan ju inte hjälpas, här är ensamt och ödsligt och skall väl så förbli; innerst inne i oss gå vi väl alla också för oss själfva, hvar och en på sitt sätt; Babette har också gått för sig själf i mer än fjorton dagars tid nu. Hon går där så lugn och säger, att hon trifs bäst med att ha det så — men jag känner henne — det är ett falskt yttre lugn, som inte finner motsvarighet inom henne; det är moderns oöfvervinneliga oro och längtan bort, som går igen.»

Han blickade trött ut genom det fina i ljusrött målade trågallret, genom hvilket aftonhimlen skymtade i glasgrönt.

»Och hvad skall jag göra? Dit, hvarifrån hon kommer och dit hon längtar tillbaka, där har jag inte längre råd att låta henne vara.»

»Skulle Babette ej ha roligt af att få komma ut bland bygdens ungdom?» framkastade jag blygt.

»Nej, det går inte; inte skulle hon heller vilja eller ha lust till det — och lika mycket, som man drar sig för Sataragunda underliga präst, lika mycket skulle man dra sig för dottern. Babette skulle få umgälla alla mina hedniska och konstbesynnerliga tilltag, som man här kallar det. — Men det skall inte hindra mig, hvad de än säga,» tog han i hårdt, »om söndag skall det ej bli någon altartjänst i Sataragunda kyrka, för så visst som jag är präst där.»

Och han höll ord, tredje söndagen efter trefaldighet hölls det året gudstjänst utan altartjänst i Sataragunda kyrka. Och kanske hade man anat något i bygden om detta, ty mot vana var kyrkan fylld af folk, som antagligen kommit för att vara vittne till den förgelseväckande och kränkande gudstjänsten.

Den dagen såg jag Babette första gången, hopkrupen som en skrämnd fågel och alldeles ensam längst in i prästgårdens höga bänk; böjd under faderns ljungande ord, hvilka som stälklingor skuro den unkna luften i kyrkan, och böjd under känslan af församlingens dofva

